

МР МИЛИЦА МИТРОВИЋ

ДР ВЕРА РАЈОВИЋ

Филозофски факултет

Београд

СТРУЧНИ ЧЛАНАК

PROFESSIONAL PAPER

UDK: 37.018.53

371.87(497.11 Mitrovac, Tara)

BIBLID: 0353-7129,12(2007)1,p.113-124

РАЗВИЈАЊЕ ПРОГРАМА ДЕЧЈИХ ОДМАРАЛИШТА НА ПРИМЕРУ МИТРОВАЦ НА ТАРИ

Резиме: У чланку се приказује пројекат развоја програма дејјих одмаралишта израђен за Центар дејјих одмаралишта из Београда. Пројекат предлаже трансформацију дејјег одмаралишта Митровац на Тари у интернационални еколошки центар за децу и младе. Предлози обухватају активности на измени ентеријера и екстеријера, обогаћивање програма, увођење нових облика рада, диференцираних програма и образовање кадрова. Реализација програма пружила би допринос потпунијем задовољавању дејјих потреба и ширењу културе дејјег туризма у Србији.
Кључне речи: деца, одмаралиште, Митровац на Тари.

Увод

Овај текст део је пројекта израђеног на молбу Центра дејјих одмаралишта из Београда (у даљем тексту Центра) за стручну помоћ у осавремењивању постојећих програма за децу и припремања понуде за угошћавање деце из иностранства и оживљавање сарадње прекинуте током година кризе. При изради пројекта користиле смо податке из различитих извора:

- ♦ седмодневни боравак у одмаралишту Митровац на Тари, који је за нас значио: упознавање са објектом, локалитетом, учествовање у програму за тренутне госте – предшколску децу (заједничке шетње, дневни и вечерњи садржаји итд.), упознавање павиљона за децу, присуствовање договорима о активностима за децу између васпитача и рекреатора и сл.;
- ♦ интервјуе: са управом Центра и Одмаралишта на Тари; са запосленим рекреаторима и особама које пружају угоститељске услуге; са васпитачима предшколске деце који већ низ година долазе на Митровац, са предшколском децом;

- ◆ литературу: пропагандну и стручну којом располажу Центар и Одмаралиште на Митровцу (на теме: програми рада одмаралишта, природни ресурси Таре, школа у природи, спортске активности у дејим одмаралиштима, приручник из планинарења, евалуациони материјали итд.);
- ◆ конвенцију УН о правима детета;
- ◆ наша професионална (психолошка и педагошка) знања;
- ◆ наша искуства у области интерактивних програма образовања.

Наш рад резултирао је пројектом трансформисања одмаралишта Митровац на Тари у интернационални еколошки центар за децу и младе. Радећи на овом задатку дошли смо до извесних увида у понуду и реализацију програма за децу различитих узраста, за које верујемо да су интересантни за наставнике и васпитаче обзиром на чињеницу да годинама знатан број наше деце борави у објектима Центра а посебно кроз облике тзв. рекреативне наставе. Педагошки аспект проблематике дејег туризма, у нашој средини, ретко је предмет систематске пажње. Стога ћемо у овом прилогу представити и део тих података.

АКТУЕЛНЕ ПРОМЕНЕ У ОБРАЗОВАЊУ И НАША АУТОРСКА ОРИЈЕНТАЦИЈА У ОВОМ ПРОЈЕКТУ

Програми за децу које је, до сада, развио Центар, иако разноврсни и врло маштовити, настајали су под истим педагошким утицајима у оквиру којих су се углавном развијале основношколске и предшколске установе у нашој земљи у последњих педесетак година. Укратко, у њима доминира филозофија да одрасли зна шта и у ком облику треба да понуди детету, а дете је ту да прихвата садржаје и активности које нуди одрасли (без могућности значајнијег самосталног избора). Реч је о програмима и општем педагошком дискурсу који се креће од одраслог ка детету. Надамо се да ће у наредним годинама оваква образовна филозофија бити мењана ка филозофији у којој је дете, са својим аутентичним потребама, извор програма.

Процењујемо да се ЦДО из Београда налази у прилици да међу првима започне овај процес мењања односа према потребама детета, јер: 1) по природи своје основне делатности независан је од осталих институција и не подлеже компликованој законској нормативи; 2) има слободу да у том процесу напредује сопственим темпом; 3) и у досадашњим приликама односио се инвентивно према потребама деце; 4) има скоро све материјално-техничке предуслове за увођење новина.

У том смислу, определиле смо се да саме себи проширимо задатак који смо преузеле од Центра и у тексту који следи понудићемо анализу актуелног стања и наше виђење преусмеравања одмаралишта Митровац у Интернацио-

нални еколошки центар за децу и младе, који би представљао добро осмишљену новину у понуди услуга ове врсте.

Сматрамо да ово Одмаралиште садржи многе претпоставке (техничко-материјалне, еколошке, културне и др.) и разлоге (потпуније искоришћавање ресурса Одмаралишта, традиција препознатљивости програма и квалитета понуде на тржишту дејјих одмаралишта) за иновације у духу актуалних поимања детињства и младости, којима би обезбедило атрактивност и на иностраном тржишту.

Уз идеје о мењању Митровца, изнећемо и неке о могућим правцима мењања и профилисања и осталих одмаралишта центра, уз напомену да њих познајемо углавном из литературе.

НАШ ГЛОБАЛНИ УВИД У СТАЊЕ ПОНУДЕ ДЕЧЈИХ ПРОГРАМА НА ПРИМЕРУ МИТРОВЦА

Текст који следи нисмо стварале у сврхе евалуације, већ ради лакшег експлицирања нашег виђења *укујној конітекста* у коме бораве деца на Митровцу и неких наших идеја како га у *већој мери* учинити дејјим. У том смислу напомињемо да су наша виђења, могуће је, субјективна (због релативно кратког времена у ком се бавимо овим задатком, природе наших имплицитних образовних представа, као и због чињенице да у време боравка на Тари није било снега и да су дани били претежно кишовити).

Центар је током досадашњег постојања развио и реализује осам програма за децу: Школа у природи, Летовање деце предшколског узраста, Летовање деце основношколског узраста, Зимовање деце предшколског узраста, Зимовање деце основношколског узраста, Излети и екскурзије, Припреме спортиста и Стручни кампови. У целини гледано, Центар има позитивна искуства у угошћавању наше деце и, ранијих година, деце из иностранства о чему сведоче дејје повратне информације. У одмаралиштима се посебно практикује вредновање степена остварености програма школе у природи од стране одраслих учесника (наставник, рекреатор, лекар, управник). Неки васпитачи и неки наставници, већ низ година узастопно, доводе децу у објекте Центра, што значи и да се читаве групе деце – гостију понављају. Центар, такође, располаже медицинским показатељима о повољном учинку боравка у одмаралиштима на опште здравствено стање деце.

Већина наших саговорника испољила је задовољство што ради, или сахрађује са овом Установом, а појединци и истинску посвећеност њеном развијању. Садржаји садашњих програма за децу вероватно су, по свом пореклу, колективне творевине (збирна искуства Центра). У реализацији, као што смо имале прилику да видимо, попримају делом лични израз самих реализатора (посебно јер нису експлицирани у писаној форми).

Ову општу слику ремете промене изазване разним осиромашењима друштва: међу поменутиим програмима, најфреквентнији је програм Школа у

природи; дужина децјег боравка током летовања и зимовања се смањила; касни се са одржавањем и опремањем објеката; наши саговорници помињу пораст агресивности код старије деце – гостију која се испољава уништавањем намештаја и техничке инфраструктуре одмаралишта, као и смањено интересовање старије деце за организоване активности (нпр. уместо понуђеног програма, сами организују “приватну журку” у соби, иначе, опремљеној за одмор и спавање); те у врло различитом степену присутну спремност васпитача и наставника – пратилаца деце на сарадњу са рекреатором у корист потреба деце.

Одмаралиште Митровац свим категоријама деце – гостију нуди: 1) објекте (комплекс бетонских игралишта са трибинама за рукомет, кошарку, мали фудбал и одбојку; велико фудбалско травнато игралиште; ски-лифтове; летње и затворене учионице; фискултурну салу са пратећим реквизитима; базен; тв салу; простор диско клуба са опремом; мале неструктурисане просторе за игру у павиљонима); 2) организовање пешачких излета рекреативно - сазнајног карактера у околину од 1 – 6 км; 3) полудневне излете аутобусом на удаљење локалитете; 4) низ спотреско-рекреативних активности (јутарња шетња, трчање, гимнастика; штафетне игре; турнири у фудбалу, кошарци, одбојци, “између две - четири ватре”; навлачење конопца; трим стаза; јесењи, зимски, пролећни и летњи крос; стони тенис; пливање; санкање; школа скијања; скок у даљ; бацање камена с рамена; пикадо, мини голф, голф); 5) дневне тзв. културно-забавне активности (турнир у шаху, оријентација и сналажење у простору, израда и изложба икебана, интерни радио и ТВ, логорска ватра, полагање планинарског испита); 6) вечерње забавне активности (“Вече упознавања”; “Ревизија фризура”; “Вече имитатора”; “Гласови Таре”; “Маскенбал на Тари”; “Вече младих песника”; “Дириговано посело”; “Модна ревија”; “Квиз”; “Такмичење диско играча”; “Покажи шта знаш!?”; “Такмичење плесних парова”; “Старији за млађе”; “Ревизија победника”; “Смехотека”; “Опроштајно вече”); 7) спремност на испуњавање посебних жеља гостију; 8) расположивост рекреатора гостима током целог дана (у шта смо имале прилику да се уверимо); и 9) професионалност запослених (што смо осетиле током боравка).

Претпостављамо да је ова понуда, у основи, иста за сва одмаралишта Центра. За нас као госте, ексклузивност Митровца чинили су организовани пешачки излети – шетње у околину осмишљени бајковитим причама са драмским елементима о одредишту шетње. Митровац је тренутно најбоље опремљен објектима и реквизитима за спортско -рекреативне активности. Међутим, потрошног и дидактичког материјала једва да има; музичка опрема је делимично у функцији. Упркос овим помањкањима, рад са децом се одвија, делом захваљујући чињеници да деца собом доносе играчке, музичке касете и потрошни материјал, а делом захваљујући одговорности, ентузијазму и довитљивости запослених рекреатора.

Шта су од свега понуђеног користиола предшколска деца која су током наше посете борава на Митровцу? Након устајања и доручка, одлазила су у организоване шетње (обично половина присутне деце, остали су шетали са својим васпитачем у кругу одмаралишта); након поподневног одмора, већина је остала

у павиљону и играла се сопственим играчкама у неструктурисаном простору испред собе, а мањи број деце долазио је да гледа цртане филмове; након вечере, већина деце долазила је на заједничке активности у диско клуб (“Вече фризура”, “Гласови Таре”, “Модна ревија”, “Маскембал” итд.). У дане када је падала киша, једва по неколико група деце довођено је у заједничке просторије за децу где су им рекреатори излазили у сусрет. *Дечје жеље, ојей су биле скромне*: гледање цртаних филмова, играње уз диско музику и сл.

Какав је био квалитет дечјег конијакта са природом Таре? Због неповољних временских услова деца су током целе недеље напољу проводила 2-4 сата; животињски свет нису имала прилику да упознају, осим преко прича током организованих шетњи; шетала су поред шума, кроз шуме и оближњим пропланцима; могла су да разгледају четинаре; показана им је Панчићева оморика; слушала су о значају дрвета за становнике овога краја; поједина деца сакупљала су опале шишарке. (Шта ће од укупне понуде Митровца деца добити, одлучују стручни сарадници из њихових установа и Управа одмаралишта приликом уговарања боравка деце.)

Након овог увида, покушале смо да сазнамо какав се квалитет контакта са природом остварује током Школе у природи. Из разговора са запосленима и на основу литературе, сазнале смо да у повољнијим временским условима деца највећи део дана проводе напољу; да се повремено усмеравају на сакупљачке и истраживачке активности у вези са биљним светом и рељефом; те да је дечје интересовање за природу донекле повезано и са годишњим добом у којем бораве на Тари. Из ових података закључиле смо да се природа углавном користи као контекст у коме се одвија учење деце, а знатно мање као *извор – садржај учења*. Да је то тако, показује и раскорак између прокламованих задатака Школе у природи и оријентационих садржаја наставе током Школе у природи (извор: Приручник за наставнике “Четрдесет година са децом”, интерно издање).

МИТРОВАЦ НА ТАРИ : КА ИНТЕРНАЦИОНАЛНОМ ЕКОЛОШКОМ ЦЕНТРУ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ

♦ Општи циљ мењања концепције одмаралишта треба да води ка:

- Развијању лепезе програма који омогућавају потпуније уважавање потреба деце – гостију;
- Бољем повезивању програма са разноврсношћу локалитета како би боравак у Центру водио ка проширивању и оплемењивању репертоара дечјег понашања новим интересовањима и потребама;
- Развијању програма који би иницирали интересовање деце из других земаља за нашу културу;
- Обезбеђивању прилика нашој деци за дружење са децом из других земаља – ка превазилажењу последица деценијске изолације;
- Развијању културе активног одмора код деце и просветних радника.

♦ Општи принципи за развијање програма:

- Принцип *искусственост учења у природи и од природе*. Значајно обележје овог учења јесте да се оно дешава кроз продуктивне и креативне активности у којима деца природу користе као предмет и средство сазнавања – нпр. користе реквизите из природе, да би на нове и необичне начине сазнавали о природи.;
- Принцип *поштовања права деце* која се односе на развој, учење, одмор, рекреацију и начин коришћења слободног времена у складу са Конвенцијом УН о правима детета;
- Принцип *уознавања и разумевања природе међузависности* биљних, животињских и људских заједница (посебно њеног значаја за човеков опстанак);
- Принцип *неговања и култивисања деце са природом* (кроз развијање искустава “блиских сусрета” са њом);
- Принцип *истраживања разноврсности* : свако место истражи са аспекта његове еколошке, етнографске и културне разноврсности;
- Принцип *коришћења разноврсности природе у уважавању разлика међу људима* (по полу, боји коже, етничкој припадности...);
- Принцип *интерактивног учења уграђен у све активности* – групе састављене од наше и деце из иностранства, неговање вршњачких интеракција (неговање уважавања туђег становишта као доприноса сопственом сазнавању о предмету, о себи и о другом), рад у групи и за групу итд;

Да би се реализовали напред наведени циљеви у складу са описаним принципима, потребно је предузети две врсте активности: 1) активности на претварању ентеријера и екстеријера одмаралишта у доминантно дејчи и 2) активности обогаћивања програма оним садржајима и активностима који би чинили минимум понуде за сву децу, а изражавају програмску усмереност одмаралишта Митровац у еколошки центар.

♦ Предлози активности на претварању ентеријера и екстеријера у доминантно дејчи:

- Увођење “Песме Центра” којом се најављују карактеристични сегменти дана (нпр. буђење) – наша сугестија је да то буде снимљен цвркул птица Таре;
- Постепено уграђивање продуката дејчих активности у екстеријер (нпр. дрвене “кућице” за игру) и ентеријер (огласне табле и панони за радове по павиљонима, предвиђање простора за одлагање, аранжирање и чување одређених резултата дејчих програма – нпр. збирке ликовних радова, писаних састава, хербаријуми, инсектаријуми, збирке релефа,

збирке алатки које су израдила деца, а које ће бити доступне наредним групама деце које настављају рад на њима и са њима);

- Грађење прилагодљивог простора за потребе кутака за осамљивање, слушање музике, гледање филмова, играње друштвених игара и тд.;
- Успостављање библиотеке књига и библиотеке играчака, дидактичког материјала, албума, фонотеке и видеотеке итд.

Овде су наведене само неке могуће и потребне промене да бисмо нагласиле промену у понашању одраслих у Центру која има смисао сталног информисања о потребама деце и настојања да се обезбеде услови за њихово задовољавање.

♦ Предлози активности усмерених на обогаћивање програма у духу нове концепције:

- Еколошки кућни ред – трајна и обавезна активност за све госте која подразумева дописивање идеја, преформулисање и усавршавање постојећих одредби у отвореном кућном реду у складу са степеном освешћивања значаја окружења;
- “Радни поклон за добродошлицу” – свако дете добија блокчић са меморандумом Центра и избором еколошких порука Центра који користи као лични еколошки дневник, као импровизовани хербаријум и на остале начине који најбоље одсликавају скуп његових искустава у току боравка. Овај Дневник остаје приватно власништво детета, али његов садржај може бити окосница децје “евалуације” боравка на нивоу групе.;
- Дечји природњачки музеј – Предлажемо да са трансформацијом одмаралишта у Центар започне ангажовање деце на формирању и развијању Природњачког музеја Таре (музеја цветова, инсеката, шишарки, шумских плодова, лишћа, ретких узорака и облика из природе). Све активности – од планирања шта се сакупља, истраживања и сакупљања на терену, до класификовања, припремања за одлагање, аранжирања – обављају сама деца уз коришћење знања и вештина стручњака. То значи да би ова збирка била колективни резултат низа радионица на испитивању природе Таре.

♦ Предлози новина у облицима рада: радионица, шетња и различити хепенинзи.

Радионица се, зависно од природе активности, одвија у природи (нпр. сакупљање) или у постојећим учионицама (уређивање, аранжирање...). Неке радионице су отворене и настављају се из групе у групу (нпр. Еколошки кућни ред и Дечји природњачки музеј би били облици ових радионица), друге се одвијају према садржајима и динамици Школе у природи, а неке ће у новопостављеној атмосфери сама деца иницирати.

Између шетњи и радионица треба да постоји тесна повезаност. Шетња може бити: а) сегмент појединих радионица из различитих програма Центра: креативних (нпр. сакупљања материјала из природе за ликовно изражавање искуства и имагинације), еколошких (типа “Идем да видим, осетим, истражим...”; “Идем да уочавам сличности и разлике”) итд., или б) окосница програма Школа у природи, будући да су шетње на Митровцу врло садржајне, што се може видети из постојећег програма шетњи.

Садржаји постојећих програма шетњи:

Одредиште	Удаљеност у оба смера	Садржаји
1. “Тепих ливада”	2 км	Резерват природе “Црвени поток” Богатство флоре на Тари Панчићева оморица (ендемска врста) Чуда природе (искуство на ливади)
2. Хранилица за животиње	2,5 км	Животињски свет Таре: Исхрана у Националном парку (153 врсте птица и 53 врсте других животиња)
3. Ловачке чеке (2 локације)	2,4 км	Лов на Тари Заштићене животиње Ловна дивљач
4. Ловачка кућа	6 км	Резервационо језеро и хидроелектрана Замка за вукове Вода за пиће из језера Видиковац - језеро Заовине Граница Националног парка Место Панчићевих открића шума оморице
5. Оштра стена	8 км	Видиковац – хидроелектрана Бајна Башта Језеро Перућац Врело – најкраћа река у Европи(365м)
6. Козја стена	12 км	Видиковац – кањон реке Дрине Повезаност језера Перућац и Заовине Неке врсте реликтних биљака Близна медвеђих пећина
7. Тисово брдо	12 км	Једна од најстаријих шумских заједница у Европи Богатство флоре и фауне
8. Долина Шетача	12 км	Маркирана планинарска стаза Густа шума, пропланци и ливаде

Разноврсност у погледу удаљености, прилика је да у шетњама учествују деца различитог узраста. Овакав нови дух Центра је почетно постављање контекста за суштинске промене у концепцији Школе у природи, посебно у пог-

леду поимања дечјих сазнајних потреба и облика учења смислених у оваквом окружењу. (За сада, низ активности и садржаја које програми Школе у природи предвиђају могу да се реализују у затвореном простору, што значи да се, по нашем мишљењу, боравак на планини – као значајна разлика у односу на боравак у школској учионици – само делимично користи.)

Хепенинзи су облик рада у којем одмаралиште Митровац има највише искуства у поређењу са осталим облицима. У духу нове концепције Центра, пожељно је сачинити листу понуде хепенинга: спортска такмичења (скијање, турнир у шаху, малом фудбалу...), вечерњи хепенинзи (маскенбал, “Ревивија фризура”, “Глас Таре”...), еколошки хепенинзи (дегустација плодова природе, дегустација чајева, дегустација минералних вода, пикник са интернационалном кухињом/јела из земље гостију и наша традиционална јела), планинарски подухвати, скаутски подухвати, итд., и организовати их према избору гостију.

Поменуће облике рада треба комбиновати и осмишљавати према сврси боравака и узрасту одређене групе деце, имајући увек на уму да је *крајњи циљ свих ових активности да се деци – још у обезбеди дружење, забава, и још директнији контакти са природом, прилике за култивисање маште и различитих форми изражавања себе, искуство здраве живљења и активног одмора – и још највише и одговара децињем као живом добу.*

♦ Идеје за диференциране програме.

У мери у којој смо тренутно информисане о одмаралиштима Центра, чини нам се да свако одмаралиште у перспективи може бити издиференцирано у својој понуди према специфичностима локалитета одмаралишта:

- “Митровац на Тари”: контакт са нетакнутом природом – Чуда природе (искуства са Тепих-ливаде, најстарије шумске заједнице у Европи, “Река дуга као година”, ендемске и полу-ендемске биљне и животињске врсте, активан одмор у срцу Националног парка, најбогатија ризница лековитог биља у Европи, кањон који постаје најдубљи на свету); Одмор у еколошком центру – различите врсте планинских села...
- “Станишинци” на Гочу: одмор у планинском селу – Дивљи плодови у исхрани – Ризница минералних вода – Србија цара Лазара и царице Милице...
- “Рудник” на Руднику: одмор на планини – Дружење у средњовековној Србији (археологија, нумизматика, стара архитектура, копање руде и живот рудара)...
- “Букуља” у Аранђеловцу: одмор у бањи надомак две планине – Уметничка колонија – Србија Новог века...

Ако смо бар начелно у праву, овакво виђење, значи обавезно организовање излета, посебно за децу – госте из иностранства. У случају Митровца – гостима на овај начин треба омогућити и искуство упознавања културних специфичности кон-

кретног краја. Одредишта могућих излета су: језеро Заовине и село Заовине, манастир Рача, село Кремна, кањон Рзава, Мокра Гора, Златибор – посета етно-селу.

У целини узев, заједничко у понуди свих програма су боравак на свежем ваздуху, рекреација и еколошке предности локалитета, а свако одмаралиште би имало један или више тематизованих програма у духу горе назначене диференцијације.

Овакав концепт сматрамо посебно погодним у осмишљавању програма боравака деце из иностранства (на принципу турнеје), јер он омогућава да деца, боравећи по неколико дана у различитим одмаралиштима Центра – упознају климатску, еколошку, гео-морфолошку, биолошку, етнолошку, историјско-археолошку односно укупну културну разноврсност Србије. С друге стране, ово даје потребне елементе понуде из које заинтересовани корисници могу да, на основу својих преференција, изаберу локацију индивидуалног одмаралишта. Модел диференцирања програма, по типу препознатљиве везе жеља корисника са оним што се нуди, за Центар значи богатство понуде која не захтева велики додатни напор, а афирмише ексклузивност понуде.

♦ Алтернативе циљаних група деце:

- Домаћа школа летује или зимује са “братском” школом из иностранства;
- Интернационалне летње и зимске школе које расписују конкурс/позив преко неког удружења младих или невладине организације за младе – везано за једну област интересовања (нпр. еколошки летњи камп, школа за скауте, природне лепоте Србије, Извори преживљавања у природи, уметничке колоније, Србија цара Лазара и царице Милице, и сл.);
- Наша деца из иностранства и њихови другови;
- Деца из иностранства са посебним потребама у развоју летују/зимују са нашом децом ових категорија;
- Деца која живе у драстично другачијим окружењима (деца са мора – искуство снега, деца из равница и пешчара – искуство планине и ливада) итд..

♦ Образовање кадрова

Прелазак на нову концепцију рада у овако деликатној области, према нашем мишљењу, посебно је захтеван у области кадрова. Дечје програме у одмаралишту могу да реализују људи различитих образовних профила (педагог, васпитач, професор физичке културе, професор разредне наставе, психолог, професор биологије, професор историје уметности) у колико су:

- Отворени за упознавање истраживања света детињства;
- Спремни на обавезно додатно образовање (образовање за деčја права, образовање за рад у радионицама, образовање за примену интерактивних метода рада, учење вештина добре комуникације);

- Говоре или су спремни да уче неопходне стране језике;
- У колико им, на основу личних својстава, одговара тимски рад, имају спремност на сарадњу са запосленима у Центру, као и спремност и радозналост за преиспитивање и промишљање сопствене праксе.

Ово подразумева постојање унутар структуре Центра мале службе за бригу о овим кадровима, супервизију и развијање програма у складу са новим циљевима и принципима. Оваква служба по потреби организује повремено ангажовање сарадника изван Центра, специјалиста за поједине тематске области (етнолог, геолог, ботаничар, музиколог, психолог...) као консултаната или реализатора програма.

♦ Евалуација текућих програма и нове концепције одмаралишта

У склопу планирања преласка на модернију концепцију рада, треба планирати евалуацију појединачних програма и концепције, како би се што пре: а) развио сензибилитет запослених за испитивање, препознавање и туристичко дељење у домену потреба деце – гостију; б) рационално располагало материјалним и кадровским потенцијалом; ц) у ходу мењала пракса; д) развијали програми понуде и ширило подручје њихових корисника. У процесу евалуације, деца – корисници програма треба да добију значајније место него до сада. Грађење овде предложене концепције развијања децјег туризма наизглед представља велики посао. Према нашем мишљењу оно Центру обезбеђује, уз све до сада развијене претпоставке, ексклузивност, потпуније задовољавање децјих потреба и ширење културе децјег туризма у Србији.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бронфенбренер, Ј. (1997): *Екологија људског развоја*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
2. Пешић, М. и сар. (2004): *Педагоија у акцији*, Методолошки приручник, Београд: ИПА Филозофски Факултет.
3. Роедерс, П. (2003): *Интерактивна настава*, Динамика ефикасног учења и наставе, Београд: ИПА Филозофски Факултет.

Summary: This paper presents the project of developing children rest homes created for the Children rest homes centre in Belgrade. The project suggests that children rest home Mitrovac on the Tara be transformed into the international ecology centre for children and youth. The suggestions made anticipate activities on interior and exterior reconstruction, enriching the programme, introducing new forms of work, differentiated programmes and education of staff. The realisation of this programme could contribute to higher fulfilment of children needs and to broaden the culture of children tourism in Serbia.

Key words: children, rest homes, Mitrovac on the Tara Mountain.